

Mācītāji, kas nāvē gāja

sastādījis
mācītājs Kārlis Beldavs

Luterisma mantojuma fonds
Rīga, 2010

UDK 27 (474.3) (092)

Ma 098

Mācītāju fotogrāfijas no Karla Širrena biedrības
(*Carl-Schirren-Gesellschaft*) fondiem.

Mācītāji, kas nāvē gāja. Sastādītājs mācītājs Kārlis Beldavs.
Grāmata sagatavota pēc 1933. gada Baznīcas Virsvaldes izdevu-
ma, iespiesta Limbažos. Atkārtots, papildināts izdevums.

Projekta vadītājs un zinātniskais redaktors Guntis Kalme
Literārā redaktore un korektore Guna Pitkevica
Vāka māksliniece Anita Daugule
Priekšvārdu tulkojis Miervaldis Vanags
Maketētājs Juris Uļģis

Izdevējs: Luterisma mantojuma fonds

Reģ. nr. 50003360631

Volgundes iela 32–104, Rīga, LV-1046, Latvija

www.lmf.lv; fonds@lmf.lv

Kārlis Beldavs "Lutheran Pastors Martyred in Latvia in 1919"
500 copies printed May 2010

Tehniskā palīdzība: *The Lutheran Heritage Foundation*

51474 Romeo Plank Road

Macomb, MI 48042, USA

www.LHFmissions.org

© Luterisma mantojuma fonds 2010

ISBN 978-9984-753-56-0

Iespiests SIA "Jelgavas tipogrāfija"

1925. gadā baltvāciešu izgatavotais pieminēklis 1919. gada upuriem. LPSR varas iestāžu likvidēts 1951. gadā.

Jaunais pieminēklis, uzstādīts 2006. gadā.

Mācītāja Kārļa Beldava 1933. gadā sastādītā liecību grāmata par 1919. gada boļševiku upuriem – latviešu un vācu luterāņu mācītājiem – martīriem, asinslieciniekiem jau sen ir bibliogrāfisks retums. Pagājušajā gadā apritēja 90 gadu kopš aprakstītajiem notikumiem, tādēļ vēlējāties atsaukt tos gan Baznīcas, gan tautas atmiņā, lai tā dotu godu šiem upuriem.

Darbā esam centušies saglabāt tā laika valodiskās īpatnības, ieskaitot citētos Bībeles tekstus. Esam papildinājuši darbu ar zinātniskā redaktora priekšvārdu, vēsturnieka Jāņa Šiliņa pēcvārdu un priekšvārda tulkojumu vācu valodā, kā arī ar Bībeles atsaucēm tekstā, zemsvītras piezīmēm, paskaidrojot šodienas lasītājam jau nezināmas vēsturiskās, bibliogrāfiskās u.c. reālijas.

Pateicos par ieguldījumu grāmatas tapšanā Karla Širrena biedrības fondu arhīva glabātājai Renātei Adolfi (*Renate Adolphi*), *Dr. philol.* Mārai Grudulei, Ilonai Miezītei, Dzintrai Mikolonei, Jānim Šiliņam.

Mācītājs *Dr. theol.* Guntis Kalme

Pateicība ziedotājiem

Šo projektu finansiāli ir atbalstījušas LELB draudzes, mācītāji un privātpersonas:

Bauskas evaņģēliski luteriskā draudze,

Ikšķiles evaņģēliski luteriskā draudze,

Kandavas evaņģēliski luteriskā draudze,

Lubānas evaņģēliski luteriskā draudze,

Mazsalacas sv. Annas evaņģēliski luteriskā draudze,

Piņķu Jāņa evaņģēliski luteriskā draudze,

Raunas evaņģēliski luteriskā draudze,

Rīgas Augšamcelšanās evaņģēliski luteriskā draudze,

Skujenes evaņģēliski luteriskā draudze,

Tirzas evaņģēliski luteriskā draudze,

Dr. med. Ida Ņina Rautenšilds, ASV,

Ģirts Grietiņš,

Mārīte Kažmēre,

Didzis Kreicbergs,

Maija Anda Meldrāja,

Rolands Radziņš,

Ziedonis Kārlis Varts,

Vācijas – Baltijas Baznīcas dienests

(*Deutsch – Baltischer Kirchlicher Dienst e.v.*),

anonīms ziedotājs.

Liels paldies, jo bez jūsu atbalsta šo grāmatu mēs nebūtu izdevuši.

Lai Dievs svētī katru priecīgu devēju!

Satura rādītājs

Līdz galam.....	VII
Ievadam.....	1

Profesors Dr. Traugots Hāns (<i>Hahn</i>).....	4
--	---

Kurzemes mācītāji

Prāvests Aleksanders Bernevics (<i>Bernevitz</i>).....	14
Mācītājs Ansis Bīlenšteins (<i>Bielenstein</i>).....	19
Prāvests Emils Kārlis Moltrehts (<i>Moltrecht</i>).....	23
Mācītājs Arnolds Rutkovskis (<i>Rutkowski</i>).....	27
Mācītājs Kristaps Strautmanis.....	30
Mācītājs Pauls Vahsmuts (<i>Wachsmuth</i>).....	34

Rīgas mācītāji

Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs (<i>Fromhold-Treu</i>).....	38
Mācītājs Gustavs Bernhards Kristians Klēmanis (<i>Klemann</i>).....	43
Mācītājs Pēteris Rozenbergs.....	46
Mācītājs Eižens Šeuermans (<i>Scheuermann</i>).....	51
Mācītājs Artūrs Hugo Valters (<i>Walter</i>).....	57

Vidzemes mācītāji

Mācītājs Heinrihs Leonhards Ādolfijs (<i>Adolphi</i>).....	60
Mācītājs Eižens Bergs (<i>Berg</i>).....	88
Mācītājs Heinrihs Bose.....	91
Mācītājs Heinrihs Bose (<i>Bosse</i>).....	92
Mācītājs Ernsts Fromholds-Treijs (<i>Fromchold-Treu</i>).....	96
Mācītājs Vilhelms Gilberts (<i>Gilbert</i>).....	99
Mācītājs Ervins Johans Gross (<i>Gross</i>).....	102
Mācītājs Vilhelms Grīners (<i>Grüner</i>).....	105
Mācītājs Edgars Hasmanis.....	110
Mācītājs Ādams Jende.....	121

Mācītājs Vilhelms Kaspars	126
Prāvests Ksavers Marnics (<i>Marnitz</i>)	130
Mācītājs Eberhards Savarijs (<i>Savary</i>)	135
Mācītājs Teodors Augusts Šeinpflugs (<i>Scheinpflug</i>)	139
Prāvests Dr. Karls Šlaus (<i>Schlau</i>)	143
Mācītājs Ludvigs Jānis Čiško	149
Mācītājs Konstantīns Ūders	154

Draudzes darbinieki

Skolotājs Pēteris Apinis	158
Skolotājs Julius Gaiķis	162
Pēcvārds	163
<i>Bis zum Ende</i>	173

Līdz galam

“Ja dzīvojam, tad dzīvojam tam Kungam, ja mirstam, tad mirstam tam Kungam. Tātad vai dzīvojam vai mirstam, mēs piederam tam Kungam.” (Rom. 14:8)

Moto: “Mērķējiet pareizi, eņģeļi gaida uz mani!”
(Mācītāja Konstantīna Ūdera (1870–1919) pēdējie vārdi saviem šāvējiem)

Gals

Kad mēs izrunājam vārdu “gals”, tas parasti nozīmē kaut ko visai nekaitīgu, dabisku, tas ir, normālu lietu un notikumu norises beigas. Dienas noslēgums sola atpūtu un atspirgumu, nedēļas nogale nāk ar iespēju to pavadīt ģimenes vai draugu pulkā, utt. Kādu dzīves grūtību vai problēmu gals vienādi vai otrādi saistās ar pozitīvu atrisinājumu. Pat dzīves gals lielākoties ir dabiska izdzišana savā gultā.

Vajāšanas

Apustulis Pāvils savā mūža noslēgumā sacīja: “ticību esmu turējis” (2. Tim. 4:7). Ar to viņš gribēja teikt, ka savu mūžu viņš beidz kā uzvarētājs, jo ir izturējis viņam uzticēto uzdevumu līdz galam, līdz sava mūža galam.

Šos vārdus varam attiecināt uz 1919. gada boļševiku upuriem – latviešu un vācu luterāņu mācītājiem. Rīgas Lielajos kapos pie Jaunās Kapelas (tagad Rīgas Augšāmcelšanās ev. lut. draudzes dievnams) atrodas viņiem veltīts piemineklis, padomju laikos gan nopostīts, bet nu ar baltvācu draugu palīdzību 2006. gadā atjaunots. Šajā piemiņeklī iegravēti to latviešu un vācu mācītāju vārdi, kuri savu ticību ir apliecinājuši ne tikai ar kalpošanu savās draudzēs, bet kuri savas ticības dēļ ir tikuši vajāti un tomēr izturējuši līdz galam. Līdz savam miesīgās dzīvības galam.

Vajāšanas kristīgai Baznīcai nav nekas jauns vai neparasts. Tās ir to pavadījušas no paša tās pastāvēšanas sākuma. Pārlietu atšķirīgi, brī-

žam pat pretēji ir bijuši Dieva un pasaules ceļi. Nevienai laicīgai varai netiek, ja tai līdzās atrodas cita, vēl jo vairāk, – dievišķi sankcionēta vara. Tāpēc attieksme pret Baznīcu brīžiem ir bijusi klaji varmācīga. Luters par to sacīja: “Tas ir aklās pasaules dabā, ka tā patiesību un Dieva bērnus nolād un vajā”¹ un: “vienīgais iemesls ir tas, ka mēs ticam tam Kungam un apliecinām Viņa Vārdu. Citādi tie būtu vienprātībā ar mums”.² Tas nav nekas oriģināls, šie Lutera izteikumi tikai komentē to, ko par Sevi sacīja Jēzus: “Cilvēka Dēlam nāksies daudz ciest... un tapt nokautam” (Mk. 8:31). Savus sekotājus Viņš brīdināja: “Mācekļi nav augstāks par savu mācītāju” (Mt. 10:24) un: “Ja viņi Mani vajājuši, viņi vajās arī jūs.” (Jņ. 15:20). Tāpēc martīra, asinsliecinieka ciešanas ir solidaritāte ar Kristu. Mācītājs Ansis Bilenšteins (1863–1919) par savu ciešanu gaitu rakstīja: “Šis ceļš bij jāstaigā arī manam Pestītājam”.

Stāja

Par šeit minētajiem Kristus asinslieciniekiem ir saglabājušās visai skopas ziņas. Vislabāk tās apkopotas šajā 1933. gadā Baznīcas Virsvaldes izdotajā grāmatā “Mācītāji, kas nāvē gāja”. Viņi kā jau visi cilvēki ir bijuši gana atšķirīgi pēc sava rakstura, temperamenta, biogrāfijas, bet līdzīgi pēc kalpošanas stājas un ziedošanās degsmes. Tie bija mācītāji, kuri sarkano briesmu priekšā neatstāja savas draudzis. Mācītājs Eižens Šeuermans (1856–1919) rakstīja: “Par visām lietām jāizpilda pienākums, paliekot tai vietā, kurā Dievs mūs licis. Domas par paša labklājību un par varbūtējām briesmām ir jāliek pie malas, jo tās ir mazāk svarīgas”. Grāmatā ir apraksti par to, kā viņi tika tirdīti, pratināti, nepamatoti apsūdzēti, ņemti par ķīlniekiem, apcietināti, turēti pusbadā, pakļauti brutālai varmācībai, visādi pazemoti, nogalēti. Mācītāju Leonhardu Ādolfiju (1852–1918) gribēja piespiest nest sarkano karogu. Viņš tā vietā paņēma krustu un, to paceldams, teica: “Tas ir mans karogs!” To viņam vēlāk ielika rokās,

¹ *Luters Mārtiņš, Lielais Katehisms*. R: Luteriskā Mantojuma Fonds, 1996. – 65. lpp.

² Ewald M. Plass. *What Luther Says. A Practical In-Home Anthology for the Active Christian* – St. Louis: Concordia Publishing House, 1994 – 1040–1, 3310. lpp.

guldot šķirstā. Vairākiem pirms nāves lika rakt savu kapu, daži tika “bēgot nošauti”.

Cietums kā baznīca

Tas bija laiks, kad komunisti par savām mītiņu vietām izmantoja baznīcas, kā tas bija gadījumā ar apcietinātā mācītāja Vilhelma Kaspara (1853–1919) dievnamu. Savukārt viņš turpināja kalpošanu, izmantojot savu cietuma kameru kā baznīcu, sludinot evaņģēliju apcietinājuma biedriem. Apcietinātā mācītāja Eberharda Savarija (1863–1919) kameras biedrs rakstīja uz mājām: “Mēs dzīvojam kā kādā baznīcā!” Mācītājs Pauls Vahsmuts (1879–1919) rakstīja: “Es ļoti priecājos, ka arī še drīkstu būt mācītājs, kā savā, tā blakus kamerā [..] cilvēki ir tik pieejami Dieva vārdiem! Kas tā gan ir par lielu Dieva žēlastību!” Caur sienas spraugām ar drāts gabaliņu viņš mēģināja ieņģrūst no savas Bībeles izrautas lapas, kas kļuva par garīga spēka avotu uz nāvi notiesātajiem blakus kameras biedriem. Savus likteņa biedrus viņš bija spējis iepriecināt ar vārdiem: “Mēs jau drīz redzēsim savu Pestītāju!” Prāvests Pēteris Rozenbergs (1871–1919) Rīgas Centrālcietumā tā spēja septiņas nedēļas stiprināt cietuma biedrus, noturēdams ikdienas lūgšanas latviešu, vācu un krievu valodā. Prāvests Dr. Kārlis Šlaus (1851–1919) rakstīja: “Esmu tagad cietuma mācītājs”.

Mācītājs ir visur mācītājs, ieslodzījums tikai mainīja viņu kalpošanas vietu. Iespējams, ka, pieļaujot sava Vārda kalpu apcietināšanu, Dievs tādējādi gādāja par daudzu komunistu ieslodzīto garīgu stiprinājumu, atbalstu un aprūpi viņu dzīves beidzamajos brīžos cietumu kamerās, kas citādi nebūtu pieejama.

Spēka avots

Kas tad deva viņiem spēku, mierinājumu un pārliecību šajos galējos apstākļos ne tikai pašiem pastāvēt ticībā, bet arī gādāt par citiem ieslodzītajiem? Tas noteikti nebija depresīvs fatālisms, kas saka “kam jānotiek, tam jānotiek”. Tas nevar stiprināt. Kas ļāva mācītājam Gustavam Klēmanam (1858–1919) par cietumā pavadītām dienām

teikt, ka tajās viņš sajutis Dieva tuvumu, jo “bagātas Dieva svētības straumes plūdušas viņa dvēselē”? Uz to mums it kā atbild prāvests Dr. Kārlis Šlaus (1851–1919): “Dievs mums uzliek nastu, bet Viņš arī palīdz to nest.” Mācītājs Teodors Šeinpflugs (1862–1919) liecināja: “Lūdzām Dievu, un Viņš manu dvēseli tā stiprināja, ka nu mierīgi un droši varu mirt.” Un mācītājs Eižens Šeuermans palīdz mums to izprast, norādīdams uz Dieva gribu kā savas rīcības vadmotīvu. Lai arī šajos apstākļos tā ir neredzama un līdz galam nesaprotama, taču reāla un mērķtiecīga: “Šai laikā Dievs mūs grib izaudzināt tādus, kas varonību parāda ciešanās. Tādēļ padosimies mierīgi Viņa prātam.” Par to pašu liecināja arī mācītājs Edgars Hasmans (1884–1919), teikdams: “Dievs mūs nostādījis lielā laikā, un viss mums ir saņemams tikai no Viņa rokas.” Mācītājs Pauls Vahsmuts liecināja: “Kas mani sagaida, to nezinu! Bet Dievs to zina. Cik labi, ka viss stāv Dieva rokās!” Lieki piebilst, ka “viss” šajā kontekstā nozīmēja ne tikai briesmīgo cietuma ikdienu, bet arī varmācīgu nāvi.

Uzvara

Mēdz sacīt, ka katra cilvēka lielākā uzvara viņa mūžā ir uzvara pār sevi pašu. Apstākļos, kad cilvēkam tiek atņemti fiziskie un emocionālie spēki, kad nav nekādas iespējas nedz ārēji, nedz iekšēji patverties no savas sakāves, ir jābūt pieejamam kādam lielākam spēkam nekā tikai saviem ierobežotajiem cilvēciskajiem resursiem vien. Tāpēc mācītājs Teodors Šeinpflugs sev grūtākajos brīžos atgādināja: “Kristum tomēr pieder uzvara!” Tā bija uzvara pār nodevīgo cilvēcisko pašsaglabāšanās instinktu, situācijas neziņu, spiedīgo bezcerīgumu, nomāktību, apmulsumu. Protams, spīdzinātāju un varmāku varā bija iespēja izrēķināties ar ieslodzītajiem, viņus pazemot, beigu beigās – arī nogalēt. Bet tas arī viss. Mācītājs Pauls Fromholds-Treijs (1859–1919) saviem bendēm teica: “Manu miesu jūs gan varat ņemt, bet manai dvēselei tomēr nepadarīsiet nenieka”. Viņš zināja Svēto Rakstu patiesību: “Vai dzīvojam vai mirstam, mēs piederam tam Kungam”. Ir kaut kas vairāk par miesīgo dzīvību un bailēm par to, proti – piederība Kristum.

Redze

Pirms savas nāves cilvēks ir patiess. Mācītāju stāja nebija nedz vīrišķības spīts, nedz kāda poza. Tā bija tā garīga redze, par kuru runā Svētie Raksti. Vēstulē ebrejiem sacīts par Ābrahāmu, ka ticības spēkā viņš “gāja nezinādams, kurp viņš iet” (Ebr. 11:8), tātad – kā neredzamo redzēdams. Viņš nezināja ceļa maršrutu, bet pazina un paļāvās uz savu ceļvedi – Dievu. Un ar to pietika. Tā bija viņa orientēšanās spēja un prasme, ne sliktāka par fizisko redzi. Nešaubīsimies, ka šāda pati garīgā redze – ticība – piemita arī šajā grāmatā minētajiem mācītājiem.

Mūžīgā dzīvība

Ko gan sevišķu viņi redzēja ar savu ticību? Viņi skatīja to, kas stāv tālu pāri pār cilvēka laicīgo un zemišķo eksistenci – mūžīgo dzīvību. Tāpēc mācītājs Ansis Bilenšteins saviem galinātājiem droši varēja teikt: “Ar manām miesām variet darīt kā gribat, mana dvēsele tūlīt būs paradīzē.” Kad šāvēju pirmā zalve neķēra mācītāju Konstantīnu Ūderu, viņš tiem uzsauca: “Mērķējiet pareizi, eņģeļi gaida uz mani!” Par vairākiem garīdzniekiem, prāvestiem – Aleksanderu Bernevicu (1856–1919), Ksaveru Marnicu (1855–1919), mācītājiem Pēteri Rozenbergu, Vilhelmu Grīneru (1891–1919) u.c. – ir saglabājušās liecības, ka tie pirms nāves līdzīgi Jēzum ir lūguši par saviem slepkavām: “Tēvs, piedod tiem, jo tie nezina, ko tie dara.” (Lk. 23:34) Protams, ka bendes zināja, ka nogalina nevainīgus cilvēkus, bet neapjēdza, ka ar to viņi nogalē arī paši savu mūžīgo dzīvību. Par saviem slepkavām aizlūdzošie mācītāji redzēja viņus kā savus nomaldījušos brāļus. Par to liecina arī mācītāja Ādama Jendes (1861–1918) beidzami vārdi. Viņš bija atrunājis pārējos savus biedrus no bēgšanas tādēļ, ka tad būtu jānogalina viņu sargi. Kad Jende ieraudzīja, ka viņa priekšā tiek nogalēti apcietinātie, viņš sauca slepkavām, cenzdamies tos atturēt no šīs ļaundarības: “Brāļi, brāļi, ko jūs darāt!”

Kāpēc?

Noslēdzot šīs pārdomas, mēs varētu jautāt, kādēļ gan Dievam bija vajadzīgi šie un neskaitāmi citi asinsliecinieki?³ Vai nebūtu bijis labāk, ja viņi būtu ražīgi kalpojuši līdz pat mūža galam savās draudzēs?

Martīra liecībai ir īpaša vērtība. Par prāvestu Aleksanderu Bernevicu ir sacīts: “Viņa nāve bija bijusi visiespaidīgākais sprediķis, ko viņš jebkad mūžā bija turējis. Viņš to bija apzīmogojis ar savām asinīm.” Dzīvē vienmēr pastāv negribēta distance starp vārdiem un darbiem, starp sludināto ideālu un paša spēju un varēšanu dzīvot saskaņā ar to. Visi ir tikai cilvēki. Bet martīra nāvē šī distance izzūd. Liecība ir kļuvusi pilnīga – līdz galam.

Bet ir vēl kāds iemesls martīra liecības augstajai vērtībai. Baznīctēvs Tertuliāns sacīja, ka martīru asinis ir Baznīcas sēkla.⁴ Kristus asinsliecinieku nāve nevis mazināja, bet, gluži pretēji, stiprināja Baznīcu, jo parādīja kristīgās ticības spēku pārvarēt cilvēciskās bailes no spīdzināšanas, pazemojumiem un pat nāves. Un šādai ticībai ir apsolījums: “Esi uzticīgs līdz nāvei, tad Es tev došu dzīvības vainagu.” (Jāņa atkl. 2:10) Tas vienmēr ir bijis un būs visu kristiešu stiprinājums varmācīgas nāves priekšā. Šajā grāmatā minētie latviešu un vācu mācītāji – martīri un konfesori, ticības apliecinātāji – ir paraugs kā dzīvot, kalpot un liecināt. Ja nepieciešams, – līdz galam.

Dr. theol. Guntis Kalme

³ *Schabert Oskar* “Baltisches Märtyrerbuch” (Berlin: Furchte-Verlag, 1926) sniedz ziņas par 1919. gada vajāšanu 32 vācu un latviešu garīdzniekiem–martīriem un 8 mācītājiem–konfesoriem, ticības apliecinātājiem (tie, kuri cietuši savas ticības dēļ).

⁴ *Agapius*, Dictionary of Saints by John J. Delaney. – New York, Garden City, 1980. – p. 30.

Ievadam

Ziņas šīs grāmatas sastādīšanai esam ievākuši no tuvākajiem no-nāvēto latviešu draudžu mācītāju radniekiem. Kur šo ziņu pietrūka, tur tās ņēmām no Rīgas vācu mācītāja Dr. O. Šāberta¹ grāmatas “*Baltisches Märtyrerbuch*”, *Furche-Verlag, Berlin, 1926*.

Atļauju izlietot šo ziņu krājumu mums devis minētās grāmatas apgāds. Par to apgādam šai vietā pateicamies, ieteikdami minēto grāmatu katram, kam rūp iepazīties arī ar vācu draudžu mācītāju likteņiem, kas cietuši un miruši lielajā revolūcijā. Redzam tur, ka Kristus vārds gaiši ir spīdējis, nāves ēnas ielejā stājoties.

Attiecībā uz tām dzīves gaitām, kas šai grāmatā minētas, varam sacīt: viņu saulrieti bijuši mūžības gaismas apgaismoti. Viņi visi labu ir gribējuši. Bet arī viņi bijuši grēcīgi cilvēki, un par viņu kļūdām jāsaka tā, kā liecinājis kāds jauns mācītājs pats par savu tēvu, kas arī nāvē gājis: “Ja nu pagātnē kļūdas ir notikušas, – un kurš cilvēks gan varētu liegt savas vainas? – tad kritušo mācītāju asinis lūdz: nepieminiēt pagātnes kļūdas, asinis pār tām ir tecējušas.”

Ciešot mācītāji, kas noslepkavoti revolūcijā, ir rādījuši gaišu paraugu mums, kas mēs viņus pieminam.

Kā gaišas bāku liesmas tumšā, vētrainā laikā, – tā viņu beidzamās liecības izstaro gaišu spožumu mūsu laika bērniem, mācīdamas tiem

¹ Oskars Šāberts (*Schabert*, 1866–1936). Dzimis Grobiņā, studējis teoloģiju Tērbatas Universitātē (turpmāk – TU) (1886–92). Palīgdarbinieks pilsētas misijā Berlīnē (1893), jūrnieku misijā Hamburgā un Bētelē. Ticības mācības skolotājs Rīgas pilsētas ģimnāzijā (1893–1894); Rīgas sv. Ģertrūdes draudzes mācītājs (1894–1936). Dibinājis Vidzemes Jūrnieku misiju (1897) un Rīgas Pilsētas misiju (1901); izsūtīts uz Sibīriju (1915–17); 1917./18. gadu pavadījis Tērbatā, 1919. gadā boļševiku apcietināts Rīgā. Vikārs un mācītājs sv. Anšara baznīcā (*Anschar*) Hamburgā (1919–20). Brālīgā atbalsta biedrības Krievijai (*Bruderhilfe für Russland*) dibinātājs (1922) (no 1927. gada – Baltijas Krievijas misija (*Ruslandarbeit*)). Ar lekcijām uzstājies Eiropā. No 1921. vācu sociālās apgādes vadītājs (*der Deutschen Fürsorge-Zentrale*) Latvijā; no 1929. gada Starptautiskās iekšmisijas apvienības (*Internationaler Verband für Innerliche Mission*) viceprezidents. 1921. gadā ieguvis teoloģijas doktora grādu Greifsvaldē. Miris Bādnaheimā (*Bad Nauheim*) Vācijā.

(Vikārs – ordinēts mācītājs bez savas pastāvīgas kalpošanas vietas. Vikāru uz laiku ieceļ konsistorija draudzē, kurā ir brīva vieta iepriekšējā mācītāja nāves vai īslaicīgas prombūtnes dēļ. Vikāru izvēlas ģenerālsuperintendants pēc prāvesta ieteikuma.)

augsti cienīt Dieva vārdu, kas mums ir vienīgais gaišums, nāves ēnu ielejā stājoties.

Arī pār tevi, lasītāj, klāsies reiz nāves nakts. Arī tavš dzīves ritums reiz mitēsies. Vai varētu tev vienaldzīgs būt un palikt Dieva vārds?!

Vai šī grāmata tev nenesīs svētību?

Vai šie beidzamie tavu mācītāju sprediķi nerunās uz tevi spēcīgu vārdu?

Mēs pierindojām latviešu draudžu mācītājiem arī vēl dažu latviešu draudžu darbinieku svētīgās dzīves gaitas. Šie darbinieki gājuši nāvē, Kristu apliecinādami. Mēs pieminējam arī profesora *Dr. theol.* Traugota Hāna dzīves gaitu, lai gan viņš bija Tērbatas augstskolas vācu draudzes mācītājs. To darījām tādēļ, ka Traugots Hāns ar savu dievbijību ir iespaidojis dažu no mūsu latviešu draudžu mācītājiem.

Šeit jāatzīmē, ka kritušo mācītāju nekrologu garums vai īsums atkarīgs no iesniegto un pieejamo materiālu vairuma. Aiz šā iemesla, piemēram, mācītāja Ādolfija nekrologs ir garāks par citiem. Arī ģimētņu lielums ir atkarīgs no iesniegtajām fotogrāfijām.

Uz šiem brāļiem, kas nāvē gājuši, gribētos attiecināt vārdus: “Pieņemiet savus mācītājus, kas jums runājuši Dieva vārdu. Uzlūkojiet viņu dzīvošanas galu un dzenieties pakal viņu ticībai.” (Ebr.13:7)²

Sastādītājs mācītājs Kārlis Beldavs

²Šeit un turpmāk citēts Ernsta Glikas (1652–1705) Bībeles tulkojums (1694) 1898. gada redakcijā Roberta Auniņa virsvadībā (1893. gadā Jaunā Derība, 1898. – Vecā Derība) – pirmais izdevums, kuru pārskatīja latviešu tautības teologi.

Profesors Dr. Traugots Hāns

Profesors Dr. Traugots Hāns (*Hahn*)

Profesors Dr. Traugots Hāns dzimis Rugadas draudzē Igaunijā 1875. gada 1. februārī un noslepkavots Tērbatā³ 1919. gada 14. janvārī.

Nebūtu iemesla par viņu šeit rakstīt, jo viņš nav strādājis latviešu draudzēs. Un tomēr viņa iespaids uz studentiem bija ļoti liels, tā ka arī latviešu draudzes atradās viņa svētīgajā iespaidā. Tādēļ nebūs lieki pastāstīt ko par viņa dzīves gaitu un sevišķi par viņa ciešanām un miršanu.

Laimīgos bērnības gadus Hāns pavadīja lielajā Rugadas mācītājmuižā, kura tuvu Opekalna draudzes robežai paceļas pie Veravas lielceļa uz kāda pakalniņa, pie kura piekājes viļņojas mazs ezeriņš.

Rugadas draudze ir viena no lielākām Igaunijā. Hāna tēvam⁴ bija darba pilnas rokas šai draudzē. Māte bija liela cietēja, tēvs – noteikts, skaidrs kristīgs raksturs. Kristīgā ticība jau no mazotnes pārgāja dēla miesās un asinīs. Tā bija viņa garīgā elpa.

Dziļu, dziļu iespaidu atstāja jaunākā brāļa nāve, ar kuru viņš bija dalījies visās bēdās.

Studijas Tērbatā pabeidzis, viņš devās uz Getingeni, lai vēl vairāk iedziļinātos teoloģijā. Tur viņš sarakstīja zinātnisku rakstu par Tihoniju un, pārbraucis atkal Tērbatā, nolika maģistra eksāmenu. Kandidāta gadus viņš nokalpoja pie sava tēva, Rēveles⁵ Olai baznīcas

³ tag. Tartu

⁴ Tēvs – Traugots Hāns (*Hahn*, 1848–1939). Studējis teoloģiju Berlīnē un Tērbatā (1867–70), kalpojis Valjalā un Reugē Veravas apriņķī Igaunijā (1872–86), Olevistes baznīcā Rēvelē (1886–1918). No 1915. līdz 1917. gadam – izsūtījumā Jeņiseiskā Sibīrijā. Ieguvis *Dr. theol.* grādu Getingenes universitātē (1918). No 1919. līdz 1930. gadam – evaņģelizācijas mācītājs. Kopš 1919. gada dzīvojis Vācijā – līdz 1924. gadam Gīterslā (*Gütersloh*), kur izdevis atmiņu grāmatu *Erinnerungen aus meinem Leben* (1922); no 1924. līdz 1936. gadam Frankfurtē pie Mainas, tad Burgdorfā, kur arī miris. Apbalvots ar amata zelta krustu. (Zelta krusts kā apbalvojums stājies spēkā ar 1843. gada 26. maiju cara Nikolaja valdīšanas laikā. Krusta aversā attēlots Kristus, reversā – uzraksts: “*Dem Hirten, welcher seiner Herde in Wort und Wandel ein Beispiel ist.*” – “*Ganam, kurš darbos un dzīves gaitās savam ganāmpulkam ir paraugs.*”)

⁵ tag. Tallina

mācītāja. Pēc profesora Hēršhelmana⁶ nāves viņu iecēla par Tērbatas augstskolas draudzes mācītāju.

Hāns, pabeidzis savu zinātnisko darbu “Evaņģelizācija un sadraudzības kopšana”, tika ievēlēts par praktiskās teoloģijas profesoru Tērbatā – Rostokas augstskola pagodināja viņu, piešķirdama viņam doktora grādu.

Hāns, tā sakot, dzīvoja un elpoja Svētos Rakstos. “Diena, kur neesmu turējis savu rītlūgšanu, – grūti man panesama,” tā viņš teica. Dievs bija viņam Tēvs, kam viņš visu pavēlēja, pat visu sīkāko. Bet Dievs bija viņam vienā reizē arī Tas neizprotami Lielais, kura būtību nekad nespējam pilnīgi izprast un kura priekšā mums godbijībā jādreb.

Tālab ka viņš pats nekad nejutās gatavs un mierā pats ar sevi, bet vienmēr vēl palika meklētājs un censonis, tad arī citi, kam šaubas bija un kas vēl nejutās droši, atrada ceļu pie viņa, kurš pats vienmēr no jauna ikdienas cīņā iekaroja sev ticības drosmi un noteiktību.

Visugrūtākais noslēpums viņam allaž bijis grēks, kas ir ap mums un mūsu sirdīs. Tāpēc arī Dieva žēlastība viņam bija augstākā un dārgākā manta, mūsu spēka avots.

Rūpēdamies ik dienas pats par savu dvēseli, viņš varēja arī citiem kļūt īsts dvēseles kopējs. Visa viņa darbība bija dvēseles kopēja darbība.

To var teikt sevišķi par Hāna sprediķiem. Viņš, kuram grēks likās būt šausmīgākā vara cilvēka dzīvē, bija dziļš un nopietns saucējs uz atgriešanos no grēkiem. Viņš zināja trāpīt ļaužu sirdsapziņu. Viņš, kurš pats dzīvoja no žēlastības, sludināja arī citiem krusta pestīšanas varu. Viņš, kurš pats atradās sirsnīgākajā lūgšanas sakarā ar Dievu, mudināja un dzina arī citus, lai tie izšķiras par Kristu un stājas ar Viņu lūgšanas sakarā.

⁶ Ferdinand Hēršhelman (*Hoerschelmann*, 1833–1902). Studējis teoloģiju TU (1851–54), kalpojis Vilandē Igaunijā (1861–75), kopš 1873. gada – prāvests. Praktiskās teoloģijas profesors TU (1875–1900); TU baznīcas mācītājs (1875–1902); Vidzemes konsistorijas asesors (konsistorijas garīgais loceklis) (1884–90 un 1894–1898); Igaunu zinātniskās biedrības (*Gelehrte Estnische Gesellschaft*) biedrs; aktīvs daudzu Sinodes komisiju biedrs, strādājis pie igauņu agendas (mācītāja rokasgrāmatas) un igauņu dziesmu grāmatas izdevuma.

Šī tieksme sevišķi parādījās viņa iesvētīšanas mācībā, kas viņam bija visumlākais darbs.

Te viņš tiešām spēkojās ar katru atsevišķu dvēseli gan mācībā, gan atsevišķā sarunā, lai katra dvēselīte izšķirtos par Kristu.

Sevišķi svinīgi bija dievkalpojumi Tērbatas augstskolas baznīcā. Ne tāpēc, ka tur liturģija būtu skaistāka. Viņš nekad negrozīja liturģiju, kas mums ir, un cieši turējās pie tās evaņģēliskā brīvībā. Bet, raug, kas viņam bija dots: viņš katru vārdu runāja Dieva klātbūtnē, nekad neviens liturģijas vārds netapa tukša skaņa, bez satura. Veids, kā Hāns turēja liturģiju, vareni ierosināja draudzi pielūgt Dievu līdz ar viņu.

Sarunās kā dvēseles kopējs viņš mēģināja visupirms citus izprast. Raksturīgi ir tas, ka viņš lielinieku laikā, grūti ciezdams cietumā, nepiebiedrojās vis tiem arestantiem, kas Ļeņinu nosauca vienkārši par “asinssuni”, – bet lūkoja Ļeņinu izprast, – lūkoja Ļeņina darbību izskaidrot ar dažādiem civilizācijas trūkumiem. Šais ļaunumos un trūkumos viņš meklēja boļševismam izskaidrojumu.

Šī pastāvīgā griba otru izprast darīja tik sekmīgu viņa dvēseles kopšanu.

Viņš cīnījās kopā ar censoņiem, bet nekad arī nebaidījās apgaismot visu ar to Dieva vārdu, kurā pats bija tik dziļi iesakņojies un nekad nekautrējās izteikt savu dzīves cīņā noskaidroto pārliecību. Vai šī izteiktā pārliecība otru nosodīja vai pacēla, – par to viņš nebēdāja: viņš visur gribēja darboties sava Debesu Tēva lietās.

Arī savā akadēmiskajā darbībā Hāns parādījās sevišķi kā dvēseles kopējs. Studenti viņam nebija vien klausītāji, kas jāievada zinātnē, tie bija viņam jaunie kristīgie brāļi, ko Dievs uzticējis, lai viņš tos izaudzinātu par Kristus vīna kalna strādniekiem.

Hāna mīļākie mācības priekšmeti bija ār- un iekšmisijā. Par savu uzdevumu viņš turēja nevis vien modināt studentos apziņu, cik nopietns un atbildības pilns ir mācītāja un ticības mācības skolotāja darbs, bet rādīt viņiem arī, kāda godība piemīt šai darbībai.

Atklātie vakari viņa dzīvoklī pievilka ļoti daudz studentu. Dažreiz tur pietrūka telpas.

Pasaules karš sāpīgi skāra Hāna dzīvi. Viņu kā vācieti izraidīja no Baltijas guberņām. Tad viņa igauņu un latviešu studenti (vācu studentu uzstāšanās jau maz ko būtu līdzējusi) prasīja no krievu pavēlniekiem iemīļotā profesora atlaišanu no trimdas, un notikās kas negaidīts: izraidīšanas pavēli paņēma atpakaļ. Hāns atgriezās savā iemīļotajā darbā draudzē un augstskolā.

Radās vēl kāds cits darbs. Tērbata pildījās bēgļiem. Tie visi bija rūpu pilni, nabaga atstāti ļaudis bez dzimtenes, bez miera... Daudz tur bija ko mierināt, ko priecināt.

Atnāca vācu laiki. Tad arī tie pagāja. Kad vācu vara sabruka, Hāns gaišu skatu devās pretim draudošām briesmām. Viņš ieskatīja par galveno uzdevumu stiprināt savu draudzi briesmu laikiem.

Sarkanie plūdi vēlās pār Tērbatu. Baltieši steigdamies atstāja dzimteni. Hāns cīnījās ar savu Dievu, lai izzinātu, ko darīt. Arī viņa sieva darīja to pašu. Skaidrības viņi alka, skaidrības no Dieva. No nekā tik ļoti nebaidījās Hāns kā no derētā gana ceļiem. Tikai ne derēti gani!

Beidzot viņš izšķīrās palikt savā draudzē. Bet ne prātā viņam neienāca nosodīt tos, kuriem bija iemesls baidīties no boļševikiem un kuri bēga. Hāns pats nekad nebija politikā iesaistījies un tādēļ viņam likās, ka viņam nekas nedraud. Viņš palika. Bet viņš nebrīnījās, ka aizgāja mācītāji, kuriem tā kā tā nebūtu bijusi iespēja strādāt. Savus uzskatus par ciešanām viņš izteicis Trešās adventes sprediķī 1918. gadā. “Mana nāve”, tā viņš tur saka, “stāv pilnīgi Dieva rokās. Dievs pats noteiks, kur un kā man būs mirt. Ne tad es miršu, kad gadījums vai aklais liktenis to noteiks, nedz arī tad, kad ļauni cilvēki to gribēs, bet gan tad, kad mans Kungs to noliks, ne vienu brītiņu agrāk, ne vēlāk, un tur es miršu, kur mana nāve Dievam liksies derīga, un taisni tā es miršu, kā Viņš to turēs par vajadzīgu.

Arī visus apstākļus Viņš nokārtos tā, kā reiz uz Golgatas...

Tagad, kur tumsības spēki plosās, tagad Tam Kungam vajadzīgi augstsirdīgo kalpu cēlie darbi un pakalpojumi. Kaut arī mūsu sirdīs atdzīvotos seno asins liecinieku skaidrā ticība, kas nekad nav dzinušies pēc mocekļu nāves, bet gan droši gājusi nāvei pretim, kad tā tuvojās. Dievam vajadzīga šī uzticība līdz nāvei. Tā ir sēkla mūžībai...”

Tā profesors Hāns izteicies par nāvi...

Šausmu laiks sākās 1918. gada 21. decembrī. Sarkanais karogs plivinājās pār Tērbatas rātsnama jumtu, vēstīdams, ka Tērbatas komunisti sagrābuši valdību savās rokās.

Divu gadu laikā jau astotā valdība. Vienu dienu vēlāk (tas bija svētdienā) krievu – igauņu boļševiku karaspēks ienāk Tērbatā. Valdība izlaiž savus parastos skaņos dekrētus.

Tērbatas draudzēm tuvojās bēdīgi, bet tomēr svētīgi Ziemassvētki.

Hāns un tāpat arī citi mācītāji noturēja svētku dievkalpojumus, lai gan ļaudis stāstīja, ka traucējumi paredzami baznīcās. Dievnami bija pildīti, dievkalpojumi – svinīgi. Izbiedētie ļaudis vērīgi klausījās priecas vārdu par lielo prieku. Sākās kratīšanas un aresti, notika pirmā slepkavošana.

28. decembrī visi muižnieki un mācītāji, kuru noziedzīgās rokas esot aptraipītas igauņu strādnieku asinīm, tiek pasludināti kā ārpus likuma esoši. Katrs tos drikst nogalināt. 29. decembrī aizliedz noturēt dievkalpojumus un izpildīt amatdarīšanas⁷. Baznīcas izziņo par komūnas īpašumu un atdod komisāra rīcībā.

31. decembrī “cienģtēviem” pavēl atstāt Tērbatu. Tātad dievkalpojumi vairs nenotiek, bet to vietā komunisti Valners sludina Pētera baznīcā: “Mums ir tikai viens dievs – tas ir tauta, un cita neviena dieva nav, un šis dievs ir stiprāks par veco.”

Hāns sasauc savus draudzes locekļus pie sevis mājā un notur ar viņiem lūgšanas stundas. Viņš iet, apmeklējams draudzes locekļus, no mājas uz māju, paceldams bēdīgos un stiprinādams vājos. Vakarā vēlu pārnācis mājās, viņš reiz saka savai sievai: “Ja man tagad būtu jāmirst, tad es apzinātos, ka mana palikšana šeit ir bijusi tomēr svētīga.”

Kad sieva izteic pārliecību, ka Dievs pats viņu gan sargāšot kā Danielu lauvas bedrē, tad viņš noteikti atraida šo uzskatu kā tādu, kurā vēsmo vecderības gars. Kristus esot saviem mācekļiem krustu solījis. Un tad sieva atbild, ka Lutera dziedājis: “Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils, kur bēdās varam tverties”, tad Hāns atbild, ka šī pati dziesma beidzoties tādiem vārdiem:

⁷t.s. kazuālijas: kristības, iesvētības, laulības, bēres

“Grib tie mūs zemē kaut
Jeb mūsu lietas raut,
Lai notiek Dieva prāts:
Tiem labums nav nekāds,
Mums debes’ manta paliek.”⁸

Hāns nepazina dzīves apnikuma. Pārāk viņš mīlēja savu lielo darbu un saulaino ģimenes dzīvi, bet tomēr viņš vienumēr vairāk pārliecinājās, ka Dievs no viņa prasīs “šo lielo upuri.”

1919. gada 3. janvārī viņu apcietināja un aizveda bankas mājā Kompānijas ielā 5, kur bija ierīkots cietums.

Cietuma telpas bija pagrabā, logi uz ielas pusi ar restēm un aizklāti dzelzu slēģiem. Gaiss tāds, ka vai nosmakt. Šīs telpas bija paredzētas 20 cilvēkiem, bet nu šeit tika ieslodzīti 50.

Nepārtraukta runāšana atskanēja šais šausmīgajās telpās un nede-va miera tiem, kas mieru vēlējās. Biezi tabakas mutuļi pildīja telpas. Profesors Hāns atrada šeit daudz atspirgas, satiekoties ar otru teoloģijas profesoru baronu Štrombergu⁹, kuru negaidot atlaida pēc pāris dienām.

Arī pareizticīgais bīskaps Platons¹⁰ – vīrs ar noteiktu, stingru raksturu – un ļoti cienītais priesteris Bežaņickis¹¹, un daudz mīļu draudzes locekļu atradās šeit, šais šausmu telpās, un, kopā turēdamies, piekopa garīgu dzīvi.

Sākās uztraucošas klausināšanas. Izsauca kādā naktī arī Hānu un pārmeta viņam, ka viņš 1918. gadā, boļševismam valdot Tērbatā,

⁸ Luterāņu Baznīcas himna, tās 4. panta beigu daļa. Tagadējo tekstu sk. – 1. dziesma, “Dziesmu grāmata latviešiem tēvzemē un svešumā” *Pieksāmāki*, Latviešu Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas Amerikā apgāds un Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas izdevniecība, 1992. Turpmāk – Dz. Gr.

⁹ Adalberts Štrombergs (*Stromberg*, 1880–1922). Studējis teoloģiju Tērbatā, Berlinē. Ordīnēts 1908. gadā, adjunkts Tallinas Doma baznīcā, Tallinas Domskolas direktors, privātdocents Jaunās Derības priekšmetos Tērbatā, baznīcas vēstures profesors Tērbatā. (Adjunkts tiek izraudzīts no mācītāja amata kandidātiem un ordinēts kā palīgs draudzes mācītājam, kas slimības, nespēka vai vecuma dēļ vairs nespēj pilnīgi veikt savus pienākumus, bet joprojām turpina kalpot.)

¹⁰ Pareizticīgo bīskaps Platons (Pāvels Kulbušs, *Павел Кульбуш*, 1869–1919).

¹¹ Pareizticīgo priesteris Nikolajs Bežaņickis (*Николай Бежаницкий*, 1859–1919).

boļševikus nosaucis kādā sprediķī par laupītāju bandām. Viņu uz-
aicina saukt pie vārda savus draugus un līdzinātājus un parakstīt
protokolu, kurš nekādi nesaskanēja ar patiesību. Viņš atteicās to
darīt. Prasīja no viņa un no Platona, lai tie vairs nesludinot Kristu.
“Līdzko mūsu mēles būs atkal svabadas, mēs atkal slavēsīm Dievu!”
tā tie atbildēja vienprātīgi.

No beidzamās pārklaušināšanas Hāns atnāca atpakaļ pilnīgi sa-
triekts un uztraukts. Ar viltu un varmācību viņu bija lūkojuši pārspēt.
“Mani jau notiesāja, iekams es paspēju vārdu teikt!” Hāns vienmēr
vairāk nodziļinājās Bībelē. Tais dienās viņš izteicās kādam līdzbied-
ram: “Tūkstoškārt labāki es ciestu badu, nekā būtu bez Bībeles.”

Bībele viņam deva šais šausmu dienās iepriecū un spēku. Visuvai-
rāk viņš nogremdējās Kristus augstā priestera lūgšanā – Jņ. 17. Viņa
Bībele kļuva kopīpašums arī citiem. Tālab ka dziedāšana un sludi-
nāšana bija aizliegta, tad izveidojās klusa lūgšanas sadraudzība, kas
mēdza pamatoties uz kādu Bībeles vārdu.

Pareizticīgais bīskaps Platons bija jau īsi pirms sava aresta sekoši
izteicies Hānam un vēl kādam jaunam amatbrālim: “Skaidrāki nekā
jebkad mēs redzam tagad to, ko jau sen mums bija redzēt, – proti, ka
izšķirības starp ticības apliecībām un konfesijām nav cits nekas kā
cilvēku rokām celti mūri; tomēr šie mūri nemaz nav tik augsti – pāri
par viņiem ir Dieva goda krēsls celts, un mūsu visu Tēvs ir pāri par
tiem.”

Šeit nu tas bija redzams: pāri šiem mūriem sastapās lūdzošās rokas.
Tā “v i e n a s v ē t ā k r i s t ī g ā d r a u d z e”¹², ko ik svētdienas
apliecinām, tā šeit bija kļuvusi redzama – ne caur kādu konfesiju sa-
vienību, bet vienīgi caur ciešanām Kristus dēļ.

Kad kāds no luteriskajiem mācītājiem, kas arī bija apcietināts, at-
griezās kādu dienu pavisam sagrauts no pazeminoša darba (tam bija
atejas vietas jātīra), tad viņu iepriecināja kāds pareizticīgais priester-
is, sacīdams: “Brāļi, tas viss Kristus dēļ!” Un arī vēlāk, kad boļševis-
ma upuri tika apglabāti, tad pie Hāna zārka pareizticīgie priesteri un
pie bīskapa Platona zārka luteriskie mācītāji vienā mutē apliecināja,

¹² Apustuļu ticības apliecības trešās daļas fragments, tagad tiek sacīts kā “viena svēta kris-
tīga Baznīca”.

ka viņi tais šausmu laikos piedzīvojuši un pārdzīvojuši lielas lietas lūgšanas sadraudzībā ar Dievu un ka no šiem brīžiem mantojuši lielu svētību vēlākam mūžam.

Šeit pacēlās savā debesu spožumā patiesā *Unio sancta*¹³ (lielā vienība), kur viss, kas šķir, zudin zuda un viss vienojās, Kristus krustu nesot.

1919. gada 14. janvārī granātas svilpoja pāri pilsētai. Apcietināto pulkā izplatījās vēsts, ka atbrīvotāji nāk, un tie pagrabā zināja, ka izšķirošais brīdis ir klāt.

Ienāk kāds komisārs divu apbruņotu vīru pavadībā un izsauc no saraksta, nolasīdams bīskapa Platona vārdu, lai apvelkot virssvārkus un lai sekojot viņiem.

Paiet viena, divas minūtes, tad pagrabā zem aresta telpām atskan dobji rībiņi, atkal parādās komisārs, izsauc priesteru Bešanicka vārdu, atkārtojas tas pats; klusumā, kad elpu atvilkt baidās arestētie, kāds iesaucas: “Pagrabā zem mums”, ... un katrs zina, ko tas nozīmē... Kā trešo izsauc Hānu. Rokas uz krūtīm krustojis, skatus pret debesīm viņš lieliem soļiem atstāj istabu....

Tā tas turpinājās līdz devītajam – tad atbrīvotāji stāvēja durvju priekšā.

Bendes aizbēga; nepabeiguši asinsdarbu, viņi glāba savu dzīvību.

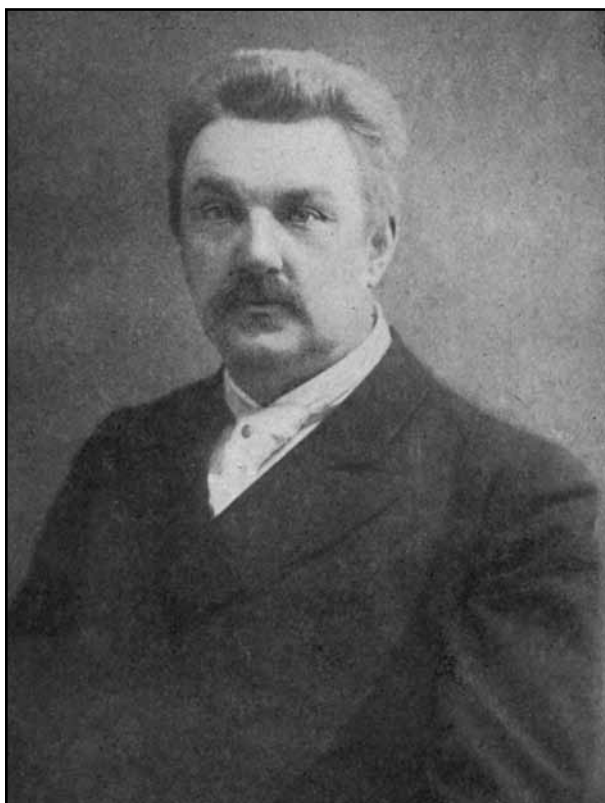
Koridorā uz grīdas atrada Hāna Bībeli. Tā atdarījās, līdzkā to šķirstīja, tai lappusē, kur stāv rakstīts: “Viņš uz mani ir sacījis: tev pietiek mana žēlastība; jo mans spēks iekš nespēcīgiem varens parādās” (2. Kor. 12:9).

Dieva žēlastība viņu bija uzturējusi stipru līdz beigām un bija devusi viņam spēku panest visugrūtāko: būt padotam tumsības spēkam (Lk. 22:53).

Kad Hāna liķi iznesa no “slepkavu pagrabā” un aizveda uz viņa mīļo mācītāja namu, tad kāda sieva, kuras vīrs arī bija noslepkavots, piestājās pie Hāna liķa, glaudīja mirušā rokas un dziļā aizgrābtībā atkārtoja vienumēr no jauna: “Svētības straumes.” Tiešām svētības straumes bija plūdušas no viņa. Mūžība tās atklās mūsu skatam.

¹³ Svētā vienība (lat. val.).

Viņa draudze un studenti, kuri kā klausītāji bija sēdējuši viņam pie kājām, no sirds pateicas pāri kapam par viņa mācībām, par viņa dzīvi un uzticību, ko viņš apstiprinājis ar savu nāvi.

Prāvests Aleksanders Bernevics

Kurzemes mācītāji

Prāvests Aleksanders Bernevis (*Bernevitz*)

Dzimis Kandavas mācītājmuižā 1856. gada 26. maijā, noslepkavots Kandavā 1919. gada 16. janvārī.

Saulainajā Kandavas mācītājmuižā, kur gaiši atspīdēja mūžības un šīs zemes saule, uzauga Aleksanders deviņu citu bērnu pulkā.

Tērbatas studijas beidzis, viņš tēvu¹⁴ atrada slimu mājās. Protams, ka viņš kļuva tēva adjunkts un vēlāk viņa pēcnācējs amatā, kurā viņš nokalpojis 37 gadus. Jaunības gados viņš liesmainā apgarotībā un sekmīgi veda cīņu pret krievu baznīcas propagandu¹⁵ un uzticami apkopa draudzi. Viņam bija dots darīt katru garīgu darbu ar dvēseles izjūtu. Viņu apgaroja mācītāja amata augstais uzdevums. Attiecībā uz veselību viņš nebija no stiprākajiem. Sevišķi nervi darīja viņam daudz rūpestu.

¹⁴ Hanss Frīdrihs Bernevis (*Bernevitz*, 1812–1896). Studējis teoloģiju TU (1832–1835), kalpojis Kandavā (1842–1889). 1874. gadā apbalvots ar amata zelta krustu.

¹⁵ Krievijas impērijas patvaldības politika un tās atbalstīta pareizticīgās Baznīcas rīcība latviešu pārvilšanai pareizticībā kā rusifikācijas daļa, lai likvidētu Baltijas vācisko autonomiju un pakļautu to vispārīgiem Krievijas likumiem. To veicināja stihiski zemnieku protesti pret vācu muižniekiem un mācītāju spiediens pret Brāļu draudzēm un zemniekiem. To pastiprināja arī neražas gadi. 1841. gadā zemnieki meklēja palīdzību Rīgā valsts iestādēs, nonāca pie pareizticīgo bīskapa Irinarha (1790–1877, amatā 1836–1842), kurš mudināja viņus pāriet pareizticībā. Cerības ar “ķeizara ticības” palīdzību atbrīvoties no vācu muižnieku jūga un mācītāju aizbildnieciskās nelabvēlības šķietami varēja sākt īstenoties ar Brāļu draudzes teicēja Dāvida Baloža (1804–1864) un ap 100 draudzes locekļu pāriešanu pareizticībā 1845. gadā. Viņu iesvētīja par priesteri, Rīgā draudzi nedeva, bet norīkoja uz Ļaudonu, kur viņš drīz pārveda pareizticībā ap 10 000 zemnieku. Darbojās arī pareizticīgo baznīcas ordinēti ceļotājaģenti, iekārtojot ceļojošas baznīcas. Valdība nodibināja komiteju pāriešanai pareizticībā. Bīskaps Filarets (1805–1866, amatā 1845–1848) 1846. gadā organizēja 34 draudzes, 1852. gadā to skaits bija jau 87. 1847. gadā atvēra Rīgas garīgo semināru, 1850. gadā nodibināja patstāvīgu Rīgas pareizticīgo eparhiju ar arhibīskapu Platonu (1803–1891, amatā 1850–1867). Konvertītiem bija liegts atgriezties luterismā, 1885. gadā iznāca rikožums “nesaudzīgi vajāt noziegumus pret pareizticību”, tiesājot tos mācītājus, kuri aprūpēja konvertītus vai uzņēma tos atpakaļ. No 135 Vidzemes mācītājiem tiesāja 105.

Bet Dievs viņam deva vienumēr no jauna spēku uz darbu, kas vēl pavairojās, kad viņa amatbrāļi vienbalsīgi ievēlēja viņu par Kandavas iecirkņa prāvestu.

Viņa attiecības ar mazo vācu draudzīti vienumēr bijušas ļoti labas. Citādi tas bija ar lielo latviešu draudzi, kur pēc 1905. gada revolūcijas attiecības arvien vairāk pasliktinājās.

Tās bija viņa lielākās dzīves bēdas. Viņš darīja visu, lai izlīdzinātu pretrastības starp vāciem un latviešiem.

Pienāca karš un lielas laika maiņas. Tuvojās boļševisms. Bernevicis atzina laika nopietnību. 1918. gada novembrī viņš uzrakstīja testamentu. Tur ir teikts: “Domas par nāvi mani neatbaida. Ja tiešām Dievs mani aizsauktu, uz ko es arī esmu sagatavojies, tad es labprāt gribu sekot, saņēmis savā dzīvē tik bagātīgu svētību caur Dieva laipnību. Es nenoliedzu: šī doma, ka mani varmācīgi vedīs uz nāvi, ir grūta, bet arī uz visu to man jābūt gatavam! Es pavēlu savu dvēseli Dieva rokās kā tāds, kas apzinās: gribēt es esmu gan gribējis labu, kaut arī visā vājībā, bet to padarīt man nekur nav izdevies, un atliek tikai un vienīgi apustuļa Pāvila iepriecā: “Ne it kā es to būtu jau satvēris, bet es dzenos to satvert, pēc tam, kad Kristus mani ir satvēris.” (Fil. 3:12)

Ka manas dzīves darbs ir salauzts, ka es esmu zaudējis agrākās draudzīgās attiecības ar savu latviešu draudzi un ka vairs nevaram kopīgi just un gara vienībā pārdzīvot šā laika lielos notikumus, tas man ļoti sāp un to es dvēselē esmu izcietis caur to, ka mani godīgākie nodomi tika pārprasti, novārtā likti, ļaunprātīgi sagrozīti, – to gribu piedot un aizmirst.

Dievs lai man grēciniekam ir žēlīgs. Viņš lai atsūta atkal mums laikus, kur mūsu draudzes sāk izjust un saprast, ka pāri pār zemes lietām ir mūžības mērķi, Dievs lai uztur mūsu dzimteni un mūsu dzimtenes baznīcu!

Viņš lai dod šim laikam izveseļošanas un patiesu stiprumu pēc visiem satricinājumiem un šausmām, ko mums atnesis – tomēr jāsa-ka – lielais laiks.”

Atausa 1919. gada Jaungada rīts – un līdz ar to atnāca boļševisms. Visi, kas varēja, bēga. Arī Bernevicu lūdza, lai viņš bēgot. Viņš 1905. gadā bija palicis savā draudzē, arī tagad viņš gribēja palikt. “Labāk

godīgi mirt, ne bēgt!” – tā viņš teica kādiem no saviem amatbrāļiem. Viņš palika. Sarkanie bija Kandavā pie stūres, atskanēja balsis, kas prasīja mācītāja nošaušanu. Neskatoties uz to, Bernevicis turēja dievkalpojumu līdz ar savu mazo atlikušo pulciņu svētdienā pēc Treju kungu dienas¹⁶. Atgriezies no baznīcas, Bernevicis sastapa mājās sarkanos, kas viņu aicināja uz “noklaušināšanu” Kandavā. Šeit bija sastādīta tiesa.

“Kas apsūdzēs?” Viens saka: “Mācītājs man grūtos kara laikos nav pārdevis kartupeļus.” Tūlīt pieteicās draudzes locekļi, kas apliecināja: viņš ir pārdevis katram, kas tik pieprasījis. Tā šie apsūdzētāji izkrita cauri.

Bija jāmeklē citi iemesli, bet tos neatrada. Tā Bernevicu šoreiz atlaida. Beigu beigās apsoliya viņam pat “tiesas apsargāšanu” un atļāva turēt dievkalpošanas.

Laimīgi pārbraucis mājās, viņš teica savējiem: “Jūs man ticat vai ne, bet, kad es, Kandavā iebrucot, redzēju uz sevi vēršamies daudzus naidīgus vaigus, tad mana sirds pukstēja tik mierīgi, it kā es pabraukātos pa Kandavu kā senajās laimes dienās.”

Nākamā svētdienā viņš sludināja par Pāvila vēstules romiešiem 1:16 – “Es nekaunos Kristus evaņģēlija dēļ; jo tas ir Dieva spēks par pestīšanu visiem tiem, kas uz to tic.” Viņš izteica prieku, ka drīkst svētīt svētkus un atgādināja draudzei, lai nebīstas, bet tur drošu prātu.

Tas bija viņa beidzamais dievkalpojums.

Pirmdien vēlreiz vāci iebruka Kandavā, lai segtu savu atkāpšanos un lūkoja pie tās reizes pierunāt Bernevicu, lai brauc viņiem līdzī. Bet viņš palika. Trešdien, 15. janvārī naktī sarkanie viņu paņēma līdzī uz pilsētu. Sieva nedrīkstēja viņu pavadīt. Viņu ieveda cietumā un drīzi pēc tam nošāva. Kā tas noticis, to sīkumos izdibināt grūti. Viņa liķi atrada aplaupītu; viņa slepkavas (to pulkā izbijuši konfirmandi) ir gandrīz visi miruši ātrā, ļaunā nāvē. Daži no tiem tika landesvēra¹⁷ nošauti, kas drīzi pēc tam ieņēma Kandavu. Stāsta, ka Bernevicis tei-

¹⁶ Tagad saukta par Zvaigznes vai Epifānijas dienu.

¹⁷ Landesvērs, Baltijas landesvērs (*Baltische Landeswehr*) – vācbaltu zemessardze Baltijas valstīs (1918–1920). Šeit minētā landesvēra vienība bija leitnanta barona Hansa fon

cis saviem slepkavām: “Bērnī, ko jūs gribat darīt? Vai gribat nošaut savu veco mācītāju? Es nelūdzos savas dzīvības dēļ, bet apdomājiet paši, ko jūs gribat darīt.” Tad viņi it kā izbijušies, atkāpušies un pārsprīduši, ko darīt? Vai ļaut viņam iet? Tad viens no viņiem esot tos mudinājis, teikdams: “Kam jānotiek, tam jānotiek.” Viņa beidzamie vārdi esot bijuši šie: “Dodiet man laiku Dievu lūgt, – Tēvs, piedodi tiem, jo tie nezina, ko tie dara.”

Tad lode viņu trāpījusi sirdī.

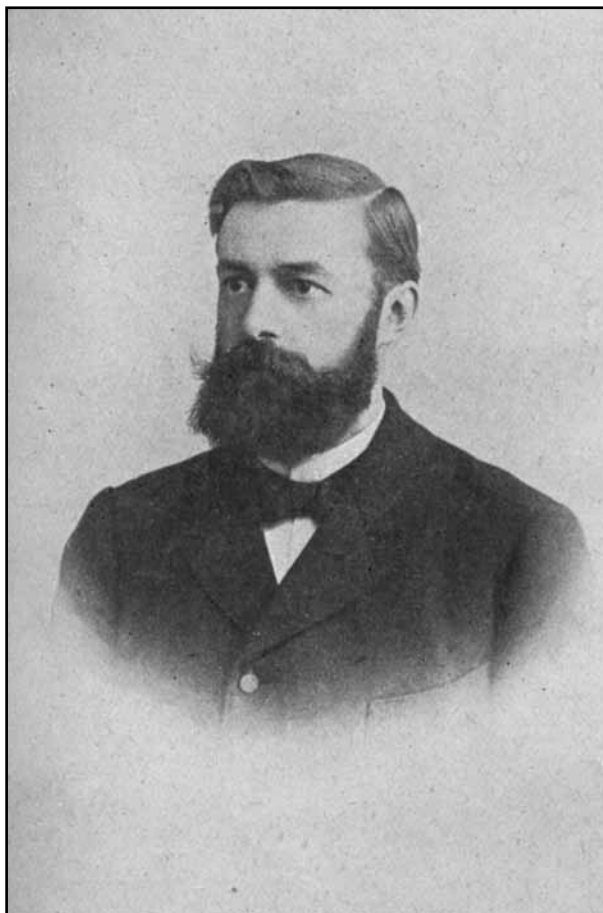
Bet kādi ar' bijuši viņa beidzamie vārdi, tie tomēr atstājuši uz slepkavām dziļu iespaidu. Viens no tiem, kāds M., kurš bija aizbēdzis uz Rīgu un šeit dzīvoja drošībā, tā paša gada jūnijā Kandavā brīvprātīgi stājies vācu lauku kara tiesas priekšā, stāstījis par Bernevicam nonāvēšanu un beidzot izteicies: “Nekur neatrodu miera. Visur es redzu mācītāju un dzirdu viņa vārdus. Mana dzīve ir sagrauta, mirt es gribu.”

Tā Dievs Bernevicam nāvē devis to, pēc kā viņš dzīvs būdams tā ilgojies – proti, ka viņa vārdus vēroja un ņēma pie sirds.

Kad 1919. gada 10. aprīlī prāvests Jirgensons¹⁸ atkal iesvētīja Kandavas baznīcu, tad kā pirmo ienesa tur veco mācītāju prāvestu Bernevicu. Viņa nāve bija iespaidīgākais sprediķis, ko viņš jebkad savā mūžā bija turējis. Viņš to apzīmogojis savām asinīm.

Manteifela (*Manteuffel*, 1894–1919) vadītā Trieciennodaļa, kura janvārī bija uzbrukusi arī Tukumam, nošāvusi vairākus lieliniekus un atbrīvojusi arestētos.

¹⁸ Johaness Alfrēds Jirgensons (*Juergensohn*, 1865–1932), Nurmuižas mācītājs un kopš 1919. gada Kandavas diecēzes prāvests.

Mācītājs Ansis Bīlenšteins

Mācītājs Ansis Bilenšteins (*Bielenstein*)

Dzimis Dobeļē 1863. gada 13. februārī, noslepkavots Bauskā 1919. gada 13. janvārī.

Ansis Bilenšteins, slavenā latviešu valodas pētnieka Dr. Augusta Bilenšteina (1826–1907) dēls, pēc pabeigtām studijām 1888. gadā kļuva Vecsaules mācītājs.

Jau tēva mājās stipri sadraudzējies ar latviešu tautas valodu un paražām, Bilenšteins dzīvoja ar savu draudzi nepārtrauktā saticībā. Viņš dalījās ar to priekos un bēdās. Citi amatbrāļi mēdza aiz pārliecības teikt: “Ja kādam draudze ir uzticama, tad tāda tā ir Bilenšteinam.”

Viņa lielā nelaime bija tā, ka viņš vācu okupācijas laikā bija ļāvies pierunāties kļūt par “*Amtsvorsteher*”¹⁹, tādēļ, ka nebija neviena, kas būtu kaut cik spējīgs šo amatu vadīt. To viņam nevarēja piedot. Toreiz, kad Bilenšteins uzņēmās šo amatu, viņš skaidri un gaiši bija izskaidrojis, ka grib pirmkārt būt tikai mācītājs, un to viņš ir arī pierādījis savā turpmākajā dzīvē.

Bet tomēr Bilenšteinam šo amatu nekādā ziņā nevajadzēja uzņemties. Tuvojās šausmu pilnais 1918. gada decembris, un līdz ar baumām par boļševisma patvaļu Bilenšteinam uzmācās jautājums: bēgt vai palikt? Bilenšteins nevarēja iedomāties, kā gan tieši Ziemassvētku laikā lai atstātu draudzi.

Dziļa, klusa nopietnība pārņēma viņa dažkārt priedīgo bērna dabu. Tikai vienu vienīgu reizi viņam uznāca šaubas par to, vai bēgt vai palikt, un tas notika tad, kad no Kuldīgas atnāca viņa dēli un ziņoja par visām tām šausmām, ko tie bija dzirdējuši par boļševismu, un pierunāja vecākus uz bēgšanu.

Bet arī šīs šaubas drīzi vien pārgāja. Liels miers un klusums nāca to vietā. Viņš iepriecināja sevi un savējos tiem vārdiem, kas reiz sirmā senatnē bija iepriecinājuši baznīcas tēvu Kipriānu²⁰, kad tas uz nāvi

¹⁹ *Amtsvorsteher* (vācu val.) – vēlta vācu okupācijas laika civilās pārvaldes amatpersona, policijas ierēdnis, kas vada iecirkni (saskaņā ar Prūsijas 1872. gada 13. decembra aprīņķu nolikumu austrumu provincēm). Īpaši atbild par drošību, sabiedrisko un tikumisko kārtību u.tml.

²⁰ Baznīctēvs Kipriāns (miris 258.g.), Kartāgas bīskaps, martīrs.